

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК ІНДИКАТОР РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

І.Б. ТЕРНАВСЬКА, кандидат екон. наук
Уманський національний університет садівництва

Продовольча безпека кожної держави була і залишається однією з найактуальніших проблем планетарного значення, враховуючи, що уже в наш час мільйони людей на землі не мають достатніх продуктів харчування і голодують. Дослідження продовольчої безпеки на регіональному рівні, як складової продовольчої безпеки України в цілому, має наукове і практичне значення.

Одним із основних параметрів життєвого рівня населення, на основі яких формується платоспроможний попит є показники грошових та натуральних доходів. Роль доходів визначається тим, що від них залежить рівень споживання матеріальних благ та послуг.

Розмір номінальних доходів, отриманих населенням Черкаської області на кінець 2010 р. становив 25886 млн. грн, в т. ч. заробітна плата – 9465 млн. грн, соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти – 10974 млн. грн, прибуток та змішаний дохід – 4020 млн. грн, наявний дохід склав 19929 млн. грн. Якісним показником оцінки доходів населення є їх структура, яка відображає рівень економічної активності населення. В області структура грошових доходів наступна: соціальні допомоги та інші поточні трансферти – 42,4 %, заробітна плата – 36,6 %, прибуток та змішаний дохід – 15,5 %, на доходи від власності припадає 5,5 %.

Заробітна плата та соціальні допомоги є основними джерелами формування доходів населення. Протягом 2010 р. ситуація у сфері оплати праці мала стабільну тенденцію до поліпшення, про що свідчать дані щомісячного державного статистичного спостереження підприємств, установ, організацій з питань статистики праці. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника в Черкаській області станом на 01.01.2011 р. становила 1835 грн, що на 19,8% більше, порівняно з аналогічною датою 2010 р. На Черкащині найвищу заробітну плату отримують наймені працівники Канівського району (2968 грн), обласного центру (2112 грн) та м. Канів (2017 грн). Найнижчу оплату за свою працю одержують жителі Звенигородського (1474 грн), Монастирищенського (1484 грн) та Маньківського районів (1486 грн).

Найвищий в області розмір заробітної плати отримують працівники фінансової діяльності та державного управління – 3056 та 2390 грн відповідно. Найнижчу – наймені працівники, що працюють в готельному і ресторанному бізнесі (1157 грн), рибальстві та рибництві (1351 грн). Співвідношення максимального та мінімального розміру середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності різнилися у 2,5 рази.

Розподіл працівників за розмірами заробітної плати, свідчить про наявність значної міжгалузевої диференціації та відсутності залежності розміру зарплати від професійно-кваліфікаційного рівня працівників як у сфері послуг, так і

виробництва. Заробітна плата працівників зайнятих в галузі сільського господарства була нижчою на 227 грн, ніж в середньому по області й становила 1608 грн. Сьогодні для сільського населення заробітна плата втратила значимість як чинник забезпечення гідного рівня життя, а працівники аграрної сфери отримують заробітну плату дещо вищу, ніж рівень прожиткового мінімуму. Таким чином, в економіці області, як і по країні в цілому, рівень заробітної плати практично визначається належністю до певної сфери економічної діяльності, а не формується під впливом загально визнаних світовою практикою чинників, якими є кількість, якість та результати праці. Тому, одним із джерел формування грошових і натуральних доходів сільського населення є ведення особистих господарств.

Традиційно вагомим джерелом доходів населення області залишаються соціальні допомоги та інші поточні трансферти, які домашні господарства одержують у грошовій та натуральній формі для забезпечення власних потреб. В області частка соціальних допомог у загальній структурі доходів перевищує частку заробітної плати на 5,8 в.п., що свідчить про зростання економічного навантаження на працююче населення та нівелювання ролі заробітної плати як джерела доходів. В минулому році населенню області виплачено соціальних допомог на суму 6473 млн. грн.

Значна частка доходів формується за рахунок прибутків та змішаних доходів, які одержують фізичні особи в результаті виробничої діяльності. Темп зростання даного показника свідчить про те, що підприємницька діяльність в області поширюється. Найменшу питому вагу у номінальних доходах населення займають доходи від власності, які власники одержують від надання у користування фінансових та матеріальних невірочних активів.

Результати співставлення величини грошових доходів населення та витрат на харчування, свідчать про досить низький рівень платоспроможності населення області щодо придбання продовольчих товарів. У IV кварталі 2010 р. середньомісячні сукупні витрати на одне домогосподарство області становили – 3456,39 грн, а споживчі сукупні витрати – 3058,90 грн (88,5%), з них на продукти харчування, алкогольні напої та тютюнові вироби припадає 56,8% (1963,23 грн). Як бачимо, половину своїх сукупних витрат домогосподарства витрачали на харчування.

Проведені досліджень дають підстави стверджувати, що проблема продовольчої безпеки регіону сьогодні – це, насамперед, низький рівень економічної доступності продовольства через низькі доходи. Результати порівняння величини грошових доходів населення та витрат на харчування свідчать про досить низький рівень платоспроможності населення Черкаської області щодо придбання продовольчих товарів. На сучасному етапі і в недалекому минулому, проблема продовольчої безпеки – це, насамперед, проблема найбідніших верств населення, особливо зубожілого селянства.

Покращення продовольчого споживання з одночасним зниженням частки продовольчих витрат у сімейних бюджетах вимагає значного перевищення темпів зростання номінальних наявних доходів населення над темпами інфляційного зростання цін на продукти харчування.